

Asia: VN/18003/2022

Lausuntopyyntö Työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta annetun lainsäädännön uudistamista koskevasta taustamuistiosta

Itsenäinen julkisoikeudellinen laitos (taustamuistio kohta 2.1.1)

Voitte kirjoittaa lausuntoanne alla olevaan tekstikenttään

Työterveyslaitoksen organisointi itsenäiseksi julkisoikeudelliseksi laitokseksi on ollut onnistunut valinta, jota ei pidä muuttaa ilman erityisen painavia perusteita.

Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT esittää, että seuraavaan hallitusohjelmaan kirjataan kolmikantaisen työryhmän asettaminen valmistelemaan esitys Työterveyslaitosta ohjaavaksi uudeksi lainsäädännöksi.

Tehtävät (taustamuistio kohta 2.1.2)

Voitte kirjoittaa lausuntoanne alla olevaan tekstikenttään

Voitte miettiä kohtaa esim. näiden kysymysten kautta: Mikä on TTL:n olemassaolon perusta? Ovatko TTL:n nykyiset tehtävät ajan tasalla? Puuttuuko TTL:n tehtävistä jotakin, mitä? Miten täsmentäisitte TTL:n nykyisiä tehtäviä?

Tarve Työterveyslaitoksen toiminnalle on viime vuosina kasvanut työn murroksen, koronapandemian ja uuden teknologian käyttöönoton vuoksi. Töiden sisällöt, toimintatavat ja organisointitavat ovat muutoksessa.

Työpaikkojen tukemiselle työelämän muutoksissa olisi tarvetta muutenkin. Esimerkiksi KT:n jäsenkenttä on parhaillaan keskellä sen historian suurinta muutosta, kun yli 200 000 työntekijää vuodenvaihteessa siirtyy hyvinvointialueiden palvelukseen. Työn henkinen kuormittavuus on työolotutkimusten mukaan korkealla tasolla kaikilla kunnan ammattialoilla.

Työterveyslaitoksen strateginen fokus on ”varmistaa työhyvinvoinnin, työturvallisuuden ja työkykyisyyden säilyttäminen ja kehittyminen suomalaisessa työelämässä sekä kilpailukyvyn ja työllisyysasteen parantuminen”. Tämä voitaisiin kirjata mahdolliseen uuteen lakiin.

Uudessa laissa Työterveyslaitoksen tehtävät olisi hyvä määritellä siten, että laitoksen toiminta jatkossa takaisi parhaan mahdollisen tuen ihmisille, työyhteisöille ja työpaikoille työn muutoksissa. Tärkeää on edelleen edistää ja vahvistaa työturvallisuutta, yksilön työkykyä ja mahdollisuutta osallistua työhön ja työn kehittämiseen.

Lakiin olisi hyvä kirjata lisäksi Työterveyslaitoksen toiminnan selkeä jako kahteen kategoriaan:

1. valtionosuuteen oikeuttava toiminta
2. liiketoiminta.

Rekisterit ja tiedonhallinta (taustamuistio kohta 2.1.3)

Voitte kirjoittaa lausuntoanne alla olevaan tekstikenttään

Voitte miettiä kohtaa esim. näiden kysymysten kautta: Tarvitaanko ja miltä osin tietosuojaa ja tiedonhallintaa koskevaa erityissäätelyä? Puuttuuko nykyisestä laista jotain tietosuojaan, tiedonhallintaan tai esimerkiksi tiedonsaantioikeuksiin liittyvää sääntelyä?

Kannatamme ajatusta Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen hoitoilmoitusrekisterin (Avohilmo) tietojen sujuvasta ja saumattomasta hyödyntämisestä Työterveyslaitoksessa. Tämä mahdollistaa työterveyshuollon vaikuttavuuden valtakunnallisen kehittämisen ja tutkimuksen.

Työterveyslaitoksen tietovarantotarpeet olisi mahdollista laajemmin kuvata osana uudistettua Työterveyslaitoslakia.

Rahoitus ja talous (taustamuistio kohta 2.1.4)

Voitte kirjoittaa lausuntoanne alla olevaan tekstikenttään

Voitte miettiä kohtaa esim. näiden kysymysten kautta: Onko rahoitusta, taloutta tai valtionosuutta koskevissa nykyisissä säännöksissä muutostarpeita, mitä? Puuttuuko niistä jotakin olennaista, mitä?

Tempoilevat tai vaikeasti ennakoitavat päätökset Työterveyslaitoksen valtionavusta muodostaisivat uhan toiminnan jatkuvuudelle. Niitä on vältettävä tilanteessa, jossa kaikki ammattialat Suomessa ovat keskellä omaa työn murrostaan ja muutokset toimintaympäristössä ovat lähihistorian suurimmat.

Onnistuminen työelämän tutkimuksessa ja kehittämisessä edellyttää tarvittavan asiantuntemuksen ja osaamisen pitkäjänteistä kerryttämistä. Se pitää turvata työterveyslaitoksen valtionavulla kuten tähänkin saakka. Lainsäädännön uudistaminen mahdollistaisi valtionosuuden käyttökohteiden tarkemman kirjaamisen lakiin.

Kilpailuoikeudellisia riskejä arvioitaessa on tarpeen ottaa huomioon sosiaali- ja terveysministeriössä ja Työterveyslaitoksessa jo tehty työ niiden poistamiseksi. Esimerkiksi valtionosuuden virheellisen käytön mahdollisuudet on pääasiassa poistettu vuoden 2019 jälkeisillä kehittämistoimenpiteillä.

Erikoislääkärikoulutus (taustamuistio kohta 2.1.5)

Voitte kirjoittaa lausuntoanne alla olevaan tekstikenttään

Työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen rahoitus on tarpeen saada kestäväälle ja pitkäjänteiselle pohjalle. Vallitsevan työterveyshuollon erikoislääkärivajeen korjaaminen on vielä kesken. Vähintään nykyisen mukaista koulutusvolyyymia tarvitaan vielä pitkään.

Hallinto (taustamuistio kohta 2.1.6)

Voitte kirjoittaa lausuntoanne alla olevaan tekstikenttään

Voitte miettiä kohtaa esim. sitä kautta, onko hallintoa koskevissa säännöksissä jotain puutteita ja jos on, mitä ne ovat?

Työterveyslaitoksen organisointi itsenäiseksi julkisoikeudelliseksi laitokseksi, jolla on kolmikantainen hallinto, on ollut toimiva ja onnistunut valinta. Sitä ei pidä muuttaa ilman erityisen painavia perusteita.

Valtiontuki- ja kilpailulainsäädäntö (taustamuistio kohta 2.2)

Voitte kirjoittaa lausuntoanne alla olevaan tekstikenttään

Voitte miettiä kohtaa esim. näiden kysymysten kautta: Ovatko valtiontuki- ja kilpailuoikeudelliset riskit esitetty riittävästi? Onko muita seikkoja, jotka tulisi ottaa huomioon arvioitaessa Työterveyslaitoksen asemaa ja toimintaa valtiontuki- ja kilpailusääntelyn kannalta? Mitkä ratkaisut todennäköisimmin/parhaiten poistaisi tai minimoisi valtiontukiin ja kilpailuneutraliteettiin liittyvät riskit, miksi? Mitkä ovat eri vaihtoehtojen vaikutukset ja mihin tulisi erityisesti kiinnittää huomiota niitä arvioitaessa?

Ehdotetussa jatkotyöskentelyssä on tarpeen selvittää ja tarkastella tarkemmin Työterveyslaitoksen tehtäviä: Mitkä niistä oikeuttavat valtionapuun ja millainen Työterveyslaitoksen tutkimus ja toiminta halutaan turvata kansalaisille kaikissa oloissa.

On tärkeää, että Työterveyslaitoksen asiantuntemus myös jatkossa palvelee koko suomalaista työelämää, ei vain jotakin osaa siitä. Esimerkiksi yksityisille palveluntarjoajille tyypillistä on, että palvelee vain maksavia asiakkaita.

Mahdolliseen lakiin voidaan kirjata Työterveyslaitoksen toiminnan jako valtiosuuteen oikeuttavaan toimintaan ja liiketoimintaan.

Muun muassa Työterveyslaitoksen johtokunnan mukaan valtiosuuden virheellisen käytön mahdollisuuteen liittyvät epäkohdat on pääasiassa poistettu vuoden 2019 jälkeisillä kehittämistoimenpiteillä. Samalla johtokunta kuitenkin totesi, että tehdyt ratkaisut eivät täysin poissulje liiketoiminnan konkurssiriskiä liittyviä kysymyksiä.

Organisaatiomallin valinnasta: selvityksiä, esimerkkejä ja suosituksia (taustamuistio kohta 3)

Voitte kirjoittaa lausuntoanne alla olevaan tekstikenttään

Työterveyslaitoksen tutkimus ja asiantuntemus on tarkoitettu hyödyttämään koko suomalaista työelämää. Organisaatiomallimuutoksia harkitessa on tärkeää varmistaa, ettei vaaranneta tätä laitoksen perustehtävää. Myös kolmikantainen hallintomalli on tämän vuoksi tarpeen säilyttää.

Jos konkurssilainsäädäntökysymystä ei muutoin onnistuta ratkaisemaan, Kunta- ja hyvinvointialueiden työnantajan KT:n mielestä paras tapa edetä organisaatiomallin valinnassa on vaihtoehto, jossa Työterveyslaitos jatkaisi toimintaansa itsenäisenä julkisoikeudellisena laitoksena, mutta sen kaupallinen liiketoiminta siirrettäisiin hoidettavaksi yhteen tai useampaan laitoksen omistamaan osakeyhtiöön.

Nykytilan arviointi ja alustavat tavoitteet (taustamuistio kohta 4)

Voitte kirjoittaa lausuntoanne alla olevaan tekstikenttään

Taustamuistiossa esitetyt alustavat tavoitteet ja kysymykset antavat hyvän pohjan kolmikantaiselle jatkoselvitystyölle.

Muuta

Voitte kirjoittaa lausuntoanne alla olevaan tekstikenttään

Tässä osiossa voitte kommentoida aihetta yleisesti tai kiinnittää huomiota seikkoihin, joita taustamuistiossa tai tässä lausuntopyynnössä ei ole käsitelty mutta jotka olisi mielestänne syytä ottaa huomioon mahdollisessa lainsäädäntöhankkeessa.

Taustamuistio on taitavasti laadittu ja muodostaa hyvän pohjan jatkotyöskentelylle.

Taustamuistiossa käydään muun muassa lävitse Työterveyslaitoksen historiaa ja siihen liittyviä onnistuneita poliittisia ratkaisuja. Merkittävä oli esimerkiksi Työterveyslaitoksen ottaminen valtion haltuun ja organisointi itsenäiseksi julkisoikeudelliseksi laitokseksi vuonna 1978. Taustalla oli halu

varmistaa toiminnan joustavuus ja tehokkuus sekä laitoksen toimintaedellytysten vakiinnuttaminen. Ratkaisumalli perustui työmarkkinajärjestöjen kanssa käytyihin neuvotteluihin. Se on mahdollistanut toiminnan kehittymisen työelämän tarpeiden ja muutosten mukana tähän päivään asti.

Onnistumisena voidaan pitää jälkepäin tarkasteltuna myös seuraavien vuosikymmenien päätöksiä säilyttää Työterveyslaitoksen itsenäinen julkisoikeudellisen laitoksen asema. Muistiossa kuvataan seuraavien vuosien aikana laadittuja monia tehostamis- ja selvitysraportteja, joissa laitoksen toimintaa arvioitiin.

Työterveyteen ja työelämään liittyvää tutkimusta, osaamista ja toimintaa ei esimerkiksi siirretty osaksi jotain isompaa kokonaisuutta, jolloin niiden ensisijaisuus ja tärkeys olisivat saattaneet hämärtyä. Julkisen vallan tehtävä on Suomessa huolehtia työvoiman suojelusta.

Työelämän tutkimusta ei myöskään haluttu jättää vain yliopistojen tehtäväksi. Silloin tutkimus olisi ollut yksittäisten tutkijoiden kiinnostuksen kohteiden varassa ja erilaiset organisaatiouudistukset, henkilövaihdokset ja katkokset rahoituksessa olisivat vaarantaneet jatkuvuuden.

Laki ja asetus Työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta laadittiin alun perin 1970-luvun lopussa. Vaikka ne ovat mahdollistaneet laitoksen toiminnan kehittymisen ja nykyisen, hyvän toiminnan, on niitä tarpeen päivittää vastaamaan nykyisiä vaatimuksia.

Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT esittää, että seuraavaan hallitusohjelmaan kirjataan esitys kolmikantaisen työryhmän asettamisesta valmistelevaan esitys Työterveyslaitosta ohjaavaksi uudeksi lainsäädännöksi.

Alkusysäys lainsäädännön päivittämiseen tuli kilpailuoikeudellisesta tarkastelusta. Lakiuudistukselle ei kuitenkaan pidä asettaa tavoitetta vain kilpailuoikeudellisesta näkökulmasta. Kilpailuoikeudellisia riskejä huomattavasti suurempi riski olisi nimittäin Työterveyslaitoksen toiminnan merkittävä vaarantuminen tai alasajo tilanteessa, jossa kaikki ammattialat Suomessa ovat keskellä työn murrosta ja toimintaympäristön muutokset ovat lähihistorian suurimmat.

Kilpailuoikeudellisia riskejä arvioitaessa on hyvä ottaa huomioon sosiaali- ja terveysministeriössä ja Työterveyslaitoksessa jo tehty työ niiden poistamiseksi. Esimerkiksi valtionosuuden virheellisen käytön mahdollisuuteen liittyvät epäkohdat on pääasiassa poistettu vuoden 2019 jälkeisillä kehittämistoimenpiteillä.

Lakiuudistuksen valmistelun tavoitteeksi on tarpeen kirjata se, että laitoksen toiminta jatkossa mahdollistaa tehokkaan tuen ihmisille, työyhteisöille ja työpaikoille työn muutoksissa. Tärkeää on myös vahvistaa yksilön työkykyä ja mahdollisuutta osallistua työhön ja työn kehittämiseen.

Tehokkuus ja joustavuus ja kyky uudistua sopivat edelleen hyvin Työterveyslaitoksen tavoitteeksi. Työelämä muuttuu jatkuvasti. Esimerkiksi työsuojelun ja työterveyshuollon näkökulmasta muun muassa etätyö, digitalisaatio ja muu uusi teknologia ovat tuoneet uusia haasteita perinteisten fyysiseen työhön liittyvien altistumisten ja riskien rinnalle.

Työterveyslaitoksen tehtävä on edelleen tuottaa tutkittua tietoa poliittisen päätöksenteon tarpeisiin. Tutkittua tietoa ja asiantuntijoiden tukea tarvitaan myös työpaikoilla niiden oman kehittämistyön, työturvallisuuden ja työkyvyn tueksi. Työterveyslaitoksen toiminnassa hyvä yhteistyö työelämän kanssa muodostaa yhden tärkeimmistä ja työmäärältään suurimmista kokonaisuuksista. Se näkyy monipuolisina yhteyksinä työpaikoille. Se näkyy kolmikantaisessa hallintomallissa. Kumpikin niistä on tarpeen säilyttää myös jatkossa.

Hakonen Niilo
Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT